

ЧИСЕЛЬНІСТЬ, РОЗПОДІЛ ТА ДЯКІ АСПЕКТИ БІОЛОГІЇ СІЛЬСЬКОЇ ЛАСТІВКИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

М.О.Габер, Г.В.Фесенко, І.М.Горбань, І.В.Скільський,
І.О.Галінська, Н.І.Горда

Серед синантропних видів птахів Західної України сільська ластівка / *Hirundo rustica L.* /, мабуть, одна з найбільш розповсюджених та багаточисельних. Її можна зустріти майже в кожному населеному пункті, але оселяється вона переважно у селах і містечках. У великих сучасних містах зустрічається зрідка, переважно в передмістях. Частка гнізд за межами населених пунктів дуже незначна.

За останні десятиріччя чисельність сільської ластівки стала помітно скорочуватись навіть у сільській місцевості /Мальчевський, Пукінський, 1983; Федерс, 1983; Габер, Сабиневский, 1990/. Так, А.С.Мальчевський, порівнюючи чисельність виду середини 1960-х років з початком 1980-х, відмічає зниження чисельності в Ленінградській обл. Росії майже в 10 разів. Скорочені числа гніздових пар ластівок різні автори пояснюють різними причинами - від зменшення кількості та зміни в утриманні домашньої худоби до збіднення в архітектурному оздобленні сучасних будов /Дуровлев, 1830; Шварева, Бровкіна, 1954; Лилеєва, 1974; Колонцев, 1989; Габер и др., 1991; Габер, Сабиневский, в печати/.

З'ясування сучасного стану біології сільської ластівки, зокрема її кількісного розподілу, причини згибелі та екології гніздування в Західній Україні, мало на меті отримати матеріали для порівняння цих показників у регіоні в майбутньому. Треба зазначити, що території заходу нашої країни властива особливість, яка визначається належністю окремих її частин до різних природно-кліматичних зон: Полісся, Лісостеп, Карпати, Закарпатська рівнина.

Матеріали та методика

Первинні матеріали дослідження зібрано в 1989-91 рр. у восьми областях Західної України. До роботи увійшли як особисті спостереження авторів, так і дані, зібрані шляхом анкетування, в тому числі результати загального обліку чисельності у 1990 р.

Анкетний облік гнізд та чисельності сільської ластівки на Україні було організовано співробітниками Інституту зоології АН України при активному сприянні членів Українського орнітологічного товариства та Українського товариства охорони природи. Облікова анкета надсилалась до шкіл та станцій юних натуралістів з проханням провести облік гнізд ластівки в найближчих населених пунктах та якомога точніше визначити їх кількість. З цією метою пропонувалось задати найбільш сумлінних школярів 4-9 класів для повільного огляду садків і проведення обліку жилих гнізд. Усього надіслано понад 3 тис. анкет, одержано 287 відповідей. Інформація про проведення обліку друкувалась в обласних та районних газетах. Велику допомогу у проведенні обліку надали орнітологи-аматори І.М.Шемчук, Л.М.Солішук, М.В.Даш, Н.Г.Бондар, Л.І.Голілей, О.М.Вітвішка, М.І.Козюк, М.І.Соко, М.Д.Харина, В.О.Корицький, Л.П.Бакай та ін.; за що висловлюємо їм щиро подяку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Строки прильоту

Відповіді на запитання в анкетах дозволили з'ясувати строки прильоту сільської ластівки в окремих пунктах регіону. Цей аспект

Закінчення таблиці I

		Г	:	2	:	3	:	4	:	5
-	"	-	с.Нове Місто					25.04		
-	"	-	с.Стрілки					06.04		
-	"	-	с.Созань			10.04		04.04		
м.Яворів										20.04
<u>Рівненська обл.</u>										
Дубнівський р-н, смт.Смига								22.03		
Зарічненський р-н, с.Серняки								29.04		15.05
Здолбунівський р-н, с.Миротин								15.04		
Костопільський р-н, с.Малий Мидськ								22.04		
<u>Тернопільська обл.</u>										
Боратівський р-н, с.Досяч								05.05		
Зборівський р-н, с.Монолівка								11.04		
Козівський р-н, с.Вишки								19.04		
-	"	-	с.Видубів					20.04		
-	"	-	с.Лише					14.04		
-	"	-	с.Геленки					14.04		
-	"	-	с.Урива					14.04		
-	"	-	с.Олесине					14.04		
-	"	-	с.Таурів					13.04		
Кременецький р-н, с.Старий Олексіанець								15.04		12.04
м.Кременець										23.04
Монастириський р-н, с.Барвінкове								12.04		
-	"	-	с.Задарів					13.04		
-	"	-	с.Красів					13.04		
-	"	-	с.Лазарівка					12.04		
-	"	-	с.Підлісне					20.04		
-	"	-	с.Тростяниця					27.03		
-	"	-	с.Червоне					03.05		
Підволочиський р-н, с.Копляки								15.04		15.04
Чортківський р-н, с.Біла								24.03		
-	"	-	с.Джурин					16.04		
-	"	-	с.Горішня Витнанка					26.03		
-	"	-	с.Залісся					18.04		
-	"	-	с.Кривеньке					07.04		
-	"	-	с.Ромашівка					10.04		
<u>Хмельницька обл.</u>										
Білогірський р-н, с.Носипівці								28.04		
Городоцький р-н, с.Варшівці								08.04		
Новоушицький р-н, с.Івашківці								02.04		
Старокостянтинівський р-н, с.Воронківці								26.04		
Ярмолинський р-н, с.Проскурівка								04.04		
<u>Чернівецька обл.</u>										
Глибочийський р-н, с.Молодія				12.04		07.04		06.04		16.04
-	"	-	с.Підлісне					18.04		
Кальменецький р-н, с.Бабин								14.04		15.04
Кіцманський р-н, с.Брусниця								12.04		
-	"	-	с.Новосілка					05.04		
Новоселицький р-н, с.Жилівка								16.04		
м.Чернівці				18.04		13.04				18.04

Із згаданої праці Ф.Й.Страутмана, який посилається на В.Ле-
душицького, відомо, що найбільш рання дата прильоту сільсько-
ластівки зафіксована 12.03.1871 р. поблизу Львова. Отримані нами ві-
домості про приліт ластівки вказують на більш ранні строки її появи
в регіоні. У Закарпатській обл., в с.Велика Уголька Тячівського
р-ну сільська ластівка з'явилась 09.03.1990 р.6 Також дані про ла-
стів ранньої появи цього виду і в окремих областях, які коригують або
доповнюють попередні матеріали В.В.Серебрякова /1979/. Так, у Рів-
ненській обл., в смт.Смига Дубнівського р-ну ластівка з'явилась
22.03.1990 р., а в с.Біла Чортківського р-ну Тернопільської обл. -
24.03.1990 р.

На думку автора, що згадувався останнім, найраніше сільські
ластівки з'являються у Львівській, Закарпатській та Чернівецькій
обл., а приліт у Тернопільську обл. відбувається із запізненням,
тобто вже тоді, коли у східній, Хмельницькій обл. та в північній,
Рівненській, ластівки вже з'явилися. Стої висновки він базував на
багаторічних середніх строках, що були підраховані для кожної
області. Використавши цей метод, ми простежили хід весняного про-
сування сільської ластівки в конкретному 1990 р.

За середніми строками прильоту, розрахованими для областей,
найраніше сільська ластівка з'явилась у Львівській та Івано-Фран-
ківській обл. - 10.04. Пізніше, 12.04, ластівки помічено в Закар-
патській та Чернівецькій обл. Далі послідовність була така: Терно-
пільська обл. - 13.04, Хмельницька та Рівненська обл. - 14.04, Во-
линська обл. - 15.04.

Як бачимо, в 1990 р. поява сільської ластівки у Львівській обл.
могла обумовити одночасну її появу і в Івано-Франківській. Загалом,
обліт ластівкою Карпат з північного сходу - річ відома /Серебряков,
1979/. За багаторічними середніми строками, які наводить цей автор,
в останній з двох вказаних областей ластівки з'являються лише після
їх прильоту в Закарпатську та Чернівецьку обл. Але в 1990 р. вони
з'явилися на Закарпатті і Буковині на два дні пізніше, ніж на Івано-
Франківщині.

Подальший хід весняної міграції сільської ластівки був спрямо-
ваний на північ і на північний схід. Птахи послідовно з'явилися у
Тернопільській обл., далі у Хмельницькій та Рівненській обл., і
найпізніше у Волинській обл. Отже, в 1990 р. зони запізнення у стро-
ках появи ластівки на Тернопільщині не було, а між Львівською та
Волинською обл. існувала якась перешкода, найімовірніше, у вигляді
погодного фронту, що спричинила п'ятидобову різницю в строках при-
льоту ластівки у ці сусідні області. Поступове охолодження міграцією
сільської ластівки території Західної України тривало 6 діб.

Чисельність

За результатами обліку та з урахуванням контрольних підрахун-
ків в різних областях Західної України здійснених нами, було розра-
ховано середню кількість жилих гнізд на один сільський населений
пункт для кожної області зокрема, а також їх загальну кількість та
чисельність ластівок на кінець гніздового періоду. Через те, що у
великих містах подвірний огляд зробити майже неможливо, звіти на-
дали лише фрагментарні відомості. В табл. 2 наведено повні дані,
що стосуються сіл та невеличких містечок.

Кількість гнізд в різних областях коливається від 40 до 645
тис., залежно від розміру їх території, густоти населених пунктів,
а також від того, в якій природній зоні знаходяться райони обліку.
Найбільше гнізд виявлено у Львівській /644670/ та Хмельницькій
/459729/ обл. Беручи до уваги, що території Чернівецької обл. май-
же в 2,5 раза менша за інші області, тут також дуже велика кількість

гнізд ластівки - близько 317 тис. Найменше гнізд нараховано у Закарпатській обл. - 40,4 тис.

Таблиця 2

Розподіл чисельності сільської ластівки в сільській місцевості по областях регіону /за даними 1990 р./

Область	: середня	: загальна	: к-ть	: чисельність
	: к-ть гнізд	: к-ть	: пар/км ²	:
	: на I нас.	: гнізд	:	:
	: пункт	:	:	:
Волинська	119,8	106382	5,3	957438
Закарпатська	70,9	40413	3,2	363717
Івано-Франківська	132,4	101551	7,3	913959
Львівська	342,0	644670	39,6	5802030
Рівненська	176,2	178138	8,9	1603212
Тернопільська	308,4	296064	21,5	2664576
Хмельницька	319,7	459739	22,3	4137561
Чернівецька	795,7	316689	39,7	2850201
Всього:	264,7	2143637	16,3	19292724

Більш точно відображає розподіл чисельності показник щільності гніздових пар на I кв. км. Найвища густина відмічена в Чернівецькій обл., найнижча - у Волинській та Закарпатській обл. /рис./.

Цікаво, що в селах чисельність гніздових пар коливається в значних межах, від кількох десятків до кількох тисяч. Скажімо, при контрольному обліку в Івано-Франківській обл. в с.Липівка, Рогатинського р-ну відмічено лише 7 жилих гнізд сільської ластівки /перевірено 40 з 150 будинків/. А в с.Брусниця Кіцманського р-ну Чернівецької обл. нараховано 109 гнізд, в с.Рогонці Хмельницької обл. - 84, в с.Біла Тернопільської обл. - 1002, в с.Новокам'янка Львівської обл. - 1094 тощо.

Порівняно також середню кількість гніздових пар на один населений пункт /н.п./ для кожної області. Цей показник виявився найменшим у Закарпатській обл. - 70,9 пар/н.п., приблизно однаковий - близько 300 пар/н.п. - у Хмельницькій, Тернопільській та Львівській обл., найбільший - у Чернівецькій обл. - 795,7 пар/н.п.. У середньому в західній Україні на кожен сільський населений пункт припадає близько 265 пар сільської ластівки. Всього на території досліджуваного регіону, за даними анкет, налічується близько 2 млн. 144 тис. гнізд сільської ластівки, а чисельність на кінець гніздового періоду досягає 19,3 млн. особин.

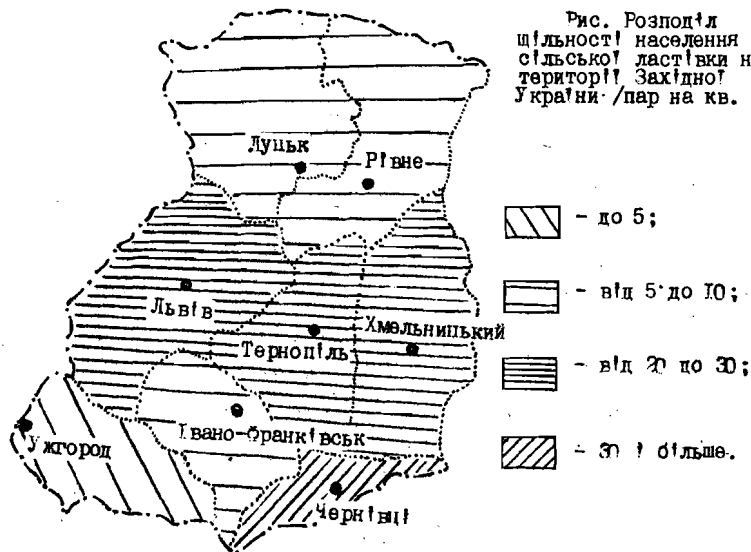
Якщо припустити, що середня кількість ластівок, що гніздяться в кожному місті району така ж, як і в сільському населеному пункті, то загальна кількість гнізд в містах і селах становитиме 2218546, щільність складатиме близько 17 пар на кв. км, загальна чисельність зросте до 20 млн.

Причини загибелі сільських ластівок та скорочення їх чисельності

Як відомо, дуже багато ластівок гине під час перельотів та зимівлі. Весною на місці гніздування повертається 34-65% птахів, що гніздилися тут минулого року /Кистяковський и пр., 1969/. Взагалі, у природних умовах сільська ластівка у віці більше 4-х років - рідкість, хоча з літератури відомо про ластівок, в'яких становив 6, 9 і 16 років /Колодійев, 1989/.

Серед причин, що призводять до скорочення чисельності ластівок, найчастіше називають такі, як переростання в місцях їх гніздування сіл в селища міського типу, розростання міст, збільшення кількості

Рис. Розподіл щільності населення сільської території на території Західної України /пар на кв. км/

промислових підприємств, особливо хімічної промисловості, асфальтування сільських вулиць та поріг, посилення руху автомобільного транспорту, осушення боліт, нові умови вирощування та утримування худоби, широке і повсюдне застосування отрутохімікатів /Колодяшев, 1989/.

За матеріалами анкет складається чітке уявлення про причини загибелі ластівок /табл. 3/. Аналізуючи їх, можна зробити висновок, що частка загибелі ластівок від безпосереднього знищення людиною невелика. В першу чергу, ластівки знищуються підлітками, суває, що гнізда руйнуються під час ремонту в гніздовий період тощо.

Опосередковано з вини людини знищується децю більше ластівок. Іноді ластівки гинуть, зіткнувшись поодинокі або вгрозі невеликою зграйкою з транспортним засобом /автомобілем, поїздом, літаком тощо/ та спорудами в негоду. Частіше гинуть молоді птахи, що полюють на комах, літаючи низько над дорогами. Загибель від застосування отрутохімікатів спричиняється найчастіше, коли птахи потрапляють під оприскування літаками полів та садів, а також коли ластівки полюють на комах, які вже оброблені отрутохімікатами. Відомі також випадки загибелі ластівок від електричного струму при зіткненні з проводами.

Падіння гнізд також призводить до загибелі птахів, в основному пташенят. Воно відбувається, головним чином, з двох причин: коли стіна з розмішеними на ній гніздами постійно намокає та коли гніздо влаштоване на сучасних спорудах, стіни яких гладенькі, і між стіною і гніздом відсутнє надійне зчеплення. В останньому випадку гніздо обвалюється при стусі від гризання дверима, від здригання стін, що спричиняється рухом транспорту тощо.

Таблиця 3
Співвідношення причин загибелі сільських ластівок /за даними 1990 р./

Категорії	Причина загибелі	кількість випадків	частка від загальної кількості	частка в окремій категорії, %
I.	Пряме знищення людиною	20	6,25	
II.	Причини загибелі, опосередковані людиною:	109	34,1	100
	а/ від автотранспорту	39	12,2	35,8
	б/ падіння гнізд	50	15,6	45,9
	в/ від отруток/мікатів	11	3,4	10,0
	г/ на електропроводах	9	2,8	8,3
III.	Природна загибель:	191	59,7	100
	а/ від хижаків	122	38,1	63,9
	б/ випадання пташенят з гнізд	49	15,3	25,6
	в/ від несприятливих погодних умов	20	6,25	10,5
Всього:		320	100	

щують кам'яна куниця, тхір, ласка, пацюк та змії.

Трапляється, що до загибелі ластівок призводять їх необережність під час шлюбних сутичок. Іноді самці в суперечці за гніздо або самку можуть зчинити справжню колотнечу. Нам неодноразово доводилось спостерігати подібні сутички. Птахи, як правило, так захоплюються бійкою, що часто падають на землю і не припиняють її, знаходячись між корів у хліві або біля ніг людини. Частіше, коли поблизу опиняється кішка, один з птахів, як правило, стає її злюбичкою. Подібні випадки описані в літературі, але серед відповідей на анкеті згадок про них чомусь немає.

Найбільша кількість птахів гине в довготривалу неголу від голоду і під час стихійного лиха - повернення морозів, граду, сильно зливи. Але в анкетах на такі випадки майже не вказується. Їх частка надто мізерна, що не зовсім відповідає дійсності. Вважається, що 4/5 випадків у загальному показнику смертності сільських ластівок спричиняється недобіданням, яке обумовлюється неголою, і лише 1/5 їх частина гине від ворогів, хвороб, нещасних випадків тощо /Колоярцев, 1989/.

Першим чином на чисельність гніздових пар, а отже і на результати розмноження ластівок, можуть впливати види, що конкурують з ними за гнізда. Серед птахів, що використовують гнізда ластівок для влаштування власних гнізд, кореспонденти називають таких, як польовий /*Passer montanus* L./ та катній /*P. domesticus* L./ горобці, чорна /*Phoenicurus ochruros* S. G. Gm./ та звичайна /*P. phoenicurus* L./ горихвістка, міська ластівка /*Delichon urbica* L./ біла плиска /*Cotacilla alba* L./, сіра мушкетерка /*Muscicapa striata* Pall./, волове око /*Troglodytes troglodytes* L./ /види наведені в порядку зменшення ймовірності/.

Гнізда та місця їх влаштування

Як свідчать відповіді на анкети, основними місцями, де сільська ластівка розміщує свої гнізда, є споруди, зроблені людиною. Вона

Найбільшу частку становить природна загибель ластівок, в тому числі багату птахів гине від хижаків. Нам часто доводилось спостерігати полювання чеглока /*Falco subbuteo* L./ на ластівок, особливо в період післялітніх ливих кочувель. За твердженням М. В. Колоярцева (1989) сільські ластівки складають близько 3% злюбичього сокола. Значно рідше вони стають злюбичкою інших пернатих хижаків: сов, сорокопудів. У великій кількості випадків причиною загибелі ластівок є хижацтво кішки. Іноколи гнізда спусто-

гніздиться як в житлових будівлях /хати, Сулинки, Курені/, так і в просторах господарських приміщеннях /сарай, навіси для сена, молочного-товарні ферми, стайні, млини, кордусі підприємств та організацій/, а також на дубах, під мостами, в тунелях, на греблях, в вологінних трубах, в колодязях під шоссе. З літератури відомі випадки гніздування сільської ластівки на суднах, паровозах, в залізничних вагонах, на комбайнах тощо. Дуже рідко зустрічаються гнізда за межами населених пунктів, в місцях, не пов'язаних з діяльністю людини. Для України відомий лише один такий випадок. Гніздо було знайдене на скелястому березі р.Південний Буг у гроті в 1984 р. /Коселев, Корзюков, 1986/. Розподіл місць, які обирають ластівки для розміщення гнізд подано в табл. 4. Найбільш часто гнізда сільської ластівки зафіксовані всередині приміщень: від 46,8% в Чернівецькій до 72,1% в Івано-Франківській обл., в середньому - 53,7%. Під покривлями Сулинок та інших споруд знаходилося близько 31,3% гнізд - від 22,6% у Волинській до 35,8% в Рівненській обл. Вияток становить Закарпатська обл., де навпаки, найчастіше гнізда зустрічаються під дахами будівель /51,3%, а всередині приміщень розташовано лише 24,5% гнізд, що майже ввіччі менше, ніж в інших областях Західної України. Частка гнізд в тунелях та під мостами в різних областях як коливається від 2,1% до 21,1%, в середньому - 11,5%. В інших місцях - від 0% до 9,3%, в середньому 3,5%. У більшості областей показник коливається в межах 1%, у Волинській і Амелницькій обл. - близько 9%, в Закарпатській - 5,4% гнізд.

Таблиця 4.

Розподіл місць розташування гнізд сільської ластівки по областях регіону /за даними 1990 р. %/

Область	Під дахом споруд	Всередині приміщень	Громадські ферми тощо	Інші місця
Волинська	22,6	46,9	21,2	9,3
Закарпатська	51,3	24,5	1,5	5,4
Івано-Франківська	33,8	72,1	2,1	-
Львівська	33,8	69,9	9,8	0,4
Рівненська	35,8	58,2	5,2	0,8
Тернопільська	33,7	61,4	9,4	1,3
Хмельницька	33,7	50,4	9,0	6,8
Чернівецька	33,7	46,8	17,8	1,7
Всього:	31,3	53,7	11,5	3,5

Щорічно ластівки повертаються на одні й ті ж місця гніздування. Ряд авторів стверджує, що старі гнізда ластівки повторно не займають, навіть коли вони добре збереглися, а лаштують нові /користуються ними двічі протягом гніздового сезону. Наші дослідження говорять про те, що часто ластівки повертаються до старого гнізда, зрідка побудують його, але в одній парі може бути два гнізда, які, як правило, розташовані поряд, часто на одній балці перекриття споруди, але з різних боків. Можливо, це допомагає птахам позбутися паразитів, що накопичуються в гнізді протягом першого циклу розмноження. У випадку вилоту вантажних обидвох виводків в одному гнізді нерідко пташенята другого виводку бувають заражені паразитами. Ми спостерігали, коли пташенята гинуть від паразитів в гніздах, або, виснажені паразитами, намагаючись позбутися їх, вивалювалися з гнізда і ставали легкою здобиччю кішок.

За звичкою, колонією, стосовно ластівок, вважають групу птахів, що гніздяться в одному приміщенні, де найчастіше оселяються І-3, зрідка - багато пар, іноді навіть декілька десятків. Цікаво, що у Фінляндії 53,3% ластівок гніздяться окремими парами, а в Данії окре-

мо гнездиться менее 20% пар /Колосарев, 1989/. Переваги спільного гніздування ще досі цілком не з'ясовані. З анкет видно, що на великих колгоспних фермах доводити часто в одному корітнику гніздиться загалом 20-40 пар ластівок, хоча в суцільних кордусах може бути по 3-5 пар.

Л і т е р а т у р а

- Габер Н.А., Галинская И.А., Микитюк А.К. Стрижи и ласточки в зоне ЧАЭС. - Матер. Всес. орнитол. конф. Читебск, 17-20 сентября 1991 г. Минск: Наука і техника, 1991. Ч.2. С.125-126.
- Габер Н.А., Сабиневский Б.В. Птицы антропогенного ландшафта 30 км зоны ЧАЭС. - Биол. и радиозкол. аспекты последствий аварии на ЧАЭС /Тез. докл. I Международн. конф., 16-20 апреля 1990 г., Зеленый мисс./, Москва, 1990. С.69.
- Габер Н.А., Сабиневский Б.В. Птицы антропогенного ландшафта 30-ти километровой зоны Чернобыльской АЭС. - Я печати.
- Журавлев В.О. О причинах уменьшения числа ласточек и о связи этого явления с изменением климатических условий для плотородия земли. - Земледельческая газета. 1850. № 71. С.565-567.
- Кистяковский А.Б., Коткова Л.И., Смогоржевский Л.А. Возвращение ласточки деревенской /*Hirundo rustica* L. / с мест зимовки. - Вестн. зоологии. 1969. № 1. С.50-52.
- Колосарев М.В. Ласточки /жизнь наших птиц и зверей/. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1989. Вып. 10. ЖЗ с.
- Копелев А.И., Корзюков А.И. О гнездовании деревенской ласточки в нижнем течении р.Кийного Буга. - Орнитология. 1986. Вып. 21. С.61-163.
- Люлеева Д.С. Биология гнездового периода у ласточек *Delichon urbica*, *Hirundo rustica*, *Riparia riparia*. - Тр. Зоол. ин-та АН СССР. 1974. Т.55. 0.101-141.
- Мальчевский А.С., Чукинский Ю.В. Птицы Ленинградской области и сопредельных территорий /история, биология, охрана/. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. Т.2. 504 с.
- Редерс В. Семейства *Falconidae*, *Hirundinidae*, *Motacillidae*, *Laniidae*. - Птицы Латвии. Рига, 1983. С.134-141.
- Серебряков В.В. Некоторые фенологические закономерности весенней миграции птиц на территории Украинской ССР. Дясс. ... канд. биол. наук. Киев, 1979. 29 с.
- Струтыман Ф.И. Птицы западных областей УССР. Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. Т.2. 182 с.
- Шеварева Т.П., Бровкина Е.Т. Материалы к сравнительной экологии гнездования ласточек. - Уч. зап. Москов. город. педагог. ин-та. 1954. Т.28, вып. 2. С.203-246.
- Numbers, distribution and some aspects of the biology of the swallow in the western regions of Ukraine. - N.A.Gaber, G.V.Fesenko, J.M.Gorban, I.V.Skilsky, I.A.Galinska, N.I.Gorda. -
- In the article the information is represented on the present numbers of Swallow in the Western Ukraine on the whole and the different regions in particular. The causes of swallow mortality are considered and the parts of each of their have been determined in the amount of accidents. The peculiarities are established on the distribution of swallow nests for the regions. The data of spring arrival are mainly given for 1990 on the many villages and the towns.
- Адреса автора: Україна /Ukraine /, 252001, м.Київ-1, МСП, вул. Леніна, 15, Інститут зоології АН України, Габер М.О.

ІНФОРМАЦІЯ, ХРОНІКА, РЕКЛАМА

Вышел из печати очередной выпуск сборника "Гнездовая жизнь птиц" /Пермь, 1992/, ориентировочная цена 40 руб. По вопросам приобретения необходимо обращаться по адресу: 614500, Россия, г.Пермь, ул. К. Маркса, 24, пединститут, каф. зоологии.